

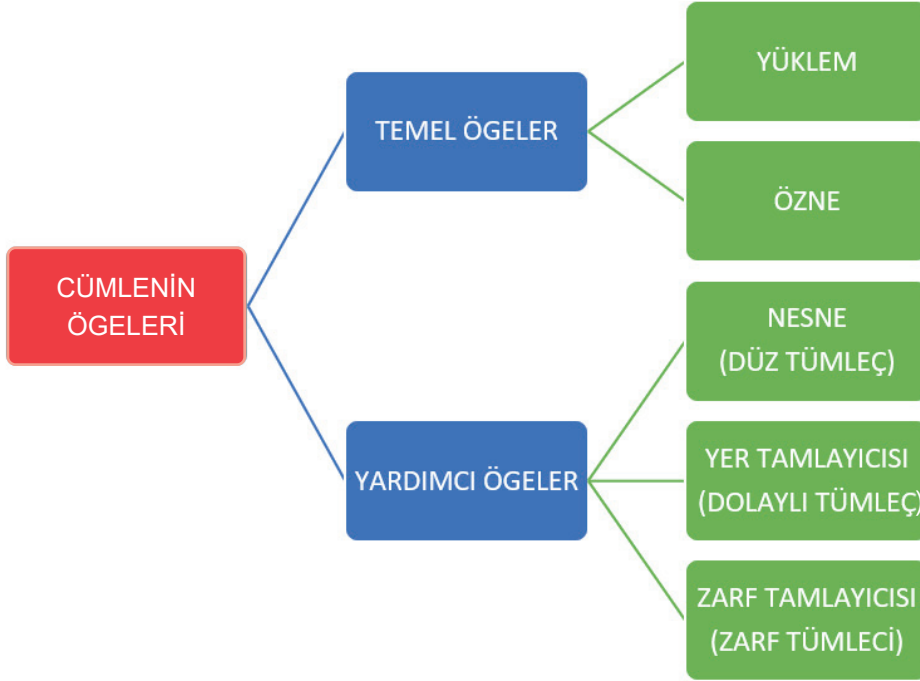
CÜMLENİN ÖGELERİ

8. SINIF

BİLAL KİŞ
TAŞKIN SOYSAL
MEHMET AKİF ÜNALDI
OSMAN NURİ CEYLAN

TÜRKÇE DERSİ ETKİNLİK PAYLAŞIMI

Bir duyguyu, bir düşüncüyü, bir durumu, bir olayı yargı bildirerek anlatan sözcük veya sözcük dizesine cümle denir. Cümlenin en önemli özelliklerinden biri yargı bildirmesidir. Cümlede ifade edilmek istenenler anlatılırken sözcükler farklı görevlerde kullanılabilir. Sözcük ya da sözcük grupları cümledeki yargıyı farklı yönlerden tamamlayan, destekleyen öğeleri oluşturur. Cümlenin öğeleri iki başlıkta incelenir:

A. TEMEL ÖGELER

1. YÜKLEM

Yüklem, cümledeki yargıyı bildiren çekimli ögedir. Cümlenin en önemli özelliğinin yargı bildirmek olması ve yüklem de yargı bildiren öge olması sebebiyle yüklem cümlenin en önemli ögesidir. Yüklem olmadığı bir sözcük grubunda cümleden bahsetmek mümkün değildir.

- Yüklem, çekimli bir fiil ya da ek fiil almış bir isim olabilir. Yüklemi çekimli fiil olan cümlelere “fiil cümlesi”, yüklemi ek fiil almış isim olan cümlelere “isim cümlesi” denir.

Örnekler:

Gökyüzünün başka rengi de varmış. (İsim)

Su, insanı boğar; ateş yakarmış. (Fiil)

Her doğan günün bir dert olduğunu insan bu yaşa gelince anlarmış. (Fiil)

☛ Türkçede söz dizimi “özne+tümleç(ler)+yüklem” şeklindedir. Bu yüzden yüklem, genellikle sonda bulunur. Yüklemi sonda olan cümlelere “kurallı cümle” denir. Bazı cümlelerde yüklem sonda olmayabilir. Yüklemi sonda olmayan cümlelere ise “devrik cümle” adı verilir.

Örnekler:

Dün akşam evde misafir vardı.

Seni de göreceğiz bu sınavlarda.

Sordum beni neden aramadığını.

☛ Yüklem, tek bir sözcükten oluşabileceği gibi sözcük grubundan da oluşabilir.

Örnekler:

Yolda gördüğü herkesi tek tek selamladı. (Tek sözcük)

Babasını görünce sevinçten ağzı kulaklarına vardı. (Sözcük grubu – deyim)

En sevdiği yemek biber dolmasıydı. (Sözcük grubu – isim tamlaması)

Hayalini süsleyen tek şey kırmızı bir arabaydı. (Sözcük grubu – sıfat tamlaması)

O, derslerimde sürekli bana yardımcı oldu. (Sözcük grubu – birleşik eylem)

Gökyüzü, kurşundan bir kütle gibiydi. (Sözcük grubu – edat grubu)

Evin tüm odaları pırlı pırlıdı. (Sözcük grubu – ikileme)

Bedbahtlar, ölümü düşünmeye vakit bulanlardır. (Sözcük grubu – fiilimsi grubu)

UYARI:

Bazı cümlelerde yüklem, sözcük veya sözcük grubu olarak cümlede yer almaz. Böyle cümlelerin anlamı bağlamdan anlaşılır. Cümle, dinleyen ya da okuyan tarafından tamamlanır. Bu cümleler, eksiltili cümlelerdir.

Örnek:

Dostlarla birlikte geçirilen zamanların hazzı... (Yüklem kullanılmamış.)

1. ÖZNE

Yüklemde bildirilen yargıyı gerçekleştiren veya cümledeki yargıda bildirilen durumda olan kişi ya da varlığa özne denir. Özne, isim cümlelerinde; yüklemi oluş fiili olan cümlelerde ve edilgen fiillerin yüklem olduğu cümlelerde “olan”ı; fiil cümlelerinde ise “yapan”ı bildirir. Özneyi bulmak için yükleme “kim ve ne” soruları sorulur. Öznenin insan olduğu durumlarda “kim”, insan dışındaki varlık olduğu durumlarda “ne” sorusunu sorarak özneyi bulmak daha uygundur.

Örnek:

Osman Bey, elindeki kalemle bir şeyler karalıyordu.

Özne

Yüklem

— Kim karalıyordu?

— Osman Bey.

UYARI:

Özne bulunurken yükleme doğrudan kim ya da ne sorularını sormak yerine “yapan kim” ya da “olan ne” sorularını sormak özneyi daha doğru bulmamızı kolaylaştırır.

Örnekler:

Cevdet Bey, bahçeyi suluyordu.

— Sulayan kim?

— Cevdet Bey.

Elinde iki farklı kalem vardı.

— Var olan ne?

— İki farklı kalem.

👉 Özne tek bir sözcükten oluşabileceği gibi sözcük grubundan da oluşabilir.

Örnekler:

Ahmet, yapılan son yarışmada da birinci oldu.

Ö

Y

Ali'nin annesi oğlunu görünce çok mutlu olmuştu.

Ö

Y

👉 Bir cümlede birden çok özne bulunabilir.

Örnek:

Otomobiller, atlar, arabalar coşkun bir sel uğultusu ile geçiyordu.

Ö

Ö

Ö

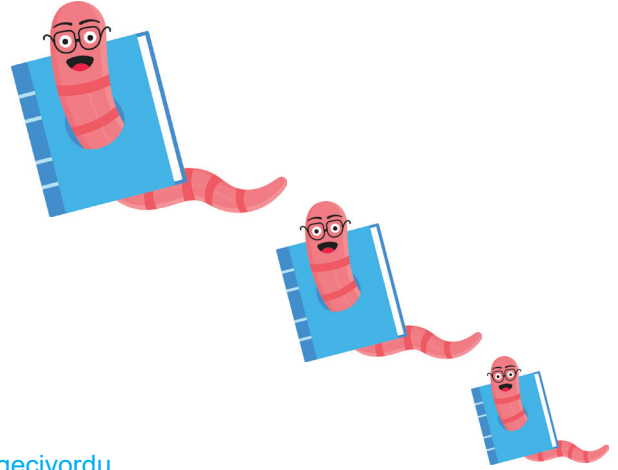
Y

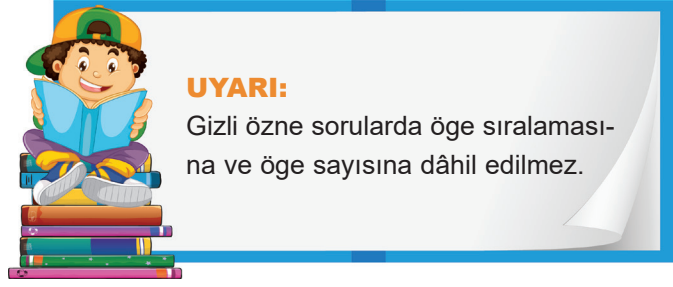
👉 Bazı cümlelerde özne cümlede fiilen bulunmayabilir. Bu cümlelerde özne yüklemdeki kişi ekinden anlaşılır. Bu tip özneler “gizli özne” denir.

Örnek:

Gidiyorum gurbeti gönlümde duya duya. (Giden kim? Ben)

Bu cümlede yüklem çekimlendiği kişi 1. tekil kişidir. Bunu yüklemde bulunan –um ekinden anlayabiliriz. Dolayısıyla cümledeki öznesi “ben”dir.

Arkadaşlarla / lokantada / tatlı / yedik. (Tatlı yiyen kim? Biz.)

Bu cümlede özne “biz”dir. Bu cümlede öge sayısı dördür. Öge dizilişi “zarf tamlayıcısı, yer tamlayıcısı, nesne ve yüklem” şeklindedir.

İki çeşit özne vardır:

a. Gerçek Özne: Yüklemde bildirilen yargıyı kendisi gerçekleştiren öznedir. Bu tip cümlelerde yüklemdeki yargıyı gerçekleştiren bellidir.

Örnek:

Ali, dün akşam okulda camı kırdı. (Kıran kim? Ali.)

GÖ

Y

Bu cümlede kırma işini Ali kendisi yaptığı için gerçek öznedir. Aynı zamanda yargıyı gerçekleştiren kim olduğu bilinmektedir.

b. Sözde Özne: Yüklemde bildirilen yargıyı gerçekleştiren değil, gerçekleştiren yargıdan etkilenen özneye “sözde özne” denir. Sözde öznenin kullanıldığı cümlelerde işi yapan belli değildir. Sözde özne sadece fiil cümlelerinde bulunur.

Örnek:

Dün akşam okulda cam kırıldı. (Kırılan ne? Cam.)

SÖ Y

UYARI:

Bir öznenin gerçek ya da sözde olması öznenin yüklemdeki yargıyı gerçekleştirip gerçekleştirmemesiyle ilgilidir. Bir öznenin gizli olması cümlede fiilen bulunup bulunmamasıyla alakalıdır. Dolayısıyla gerçek özne de sözde özne de gizli özne olabilir.

Örnekler:

Yıllar boyunca yanımızda kaldılar. (Kalan kim? Onlar.)

Bu cümlede gerçek özne, gizli özne olarak kullanılmıştır.

Yıllarca çalışıp istediği şehre atandı. (Atanan kim? O.)

Bu cümlede sözde özne, gizli özne olarak kullanılmıştır.

UYARI:

Bazı cümlelerde özne hiç bulunmayabilir.

Parkta buluşulup pikniğe gidildi. (Gidilen ne ya da kim? Cevap yok. Bu cümlede özne bulunmamaktadır.)

B. YARDIMCI ÖGELER**1. NESNE (DÜZ TÜMLEÇ)**

Yüklemde bildirilen yargıdan etkilenen kişi ya da varlığı bildiren ögeye “nesne” denir. İsim cümlelerinde nesne bulunmaz. Nesne “belirtili ve belirtisiz” olmak üzere ikiye ayrılır:

a. Belirtili Nesne: Belirtme (-i) hâl eki almış nesneye “belirtili nesne” denir. Belirtili nesneyi bulmak için yüklem “kimi ve neyi” soruları sorulur.

Örnekler:

Bunu bana bir çocuk anlattı.

B+N Ö Y

Anlatan kim? Çocuk (Özne)

Çocuk neyi anlattı? Bunu (Belirtili nesne)

Dün akşam yemeğe Ahmet'i çağırdım.

B+N Y

Çağıran kim? Ben. (Gizli özne)

Ben kimi çağırdım? Ahmet'i (Belirtili nesne)

b. Belirtisiz Nesne: Belirtme hâl eki (-i) almamış nesneye denir. Belirtisiz nesneyi bulmak için yüklem “ne” sorusu sorulur.

Örnek:

Dayım, Almanya'dan bana oyuncak getirdi.

Ö B-N Y

Getiren kim? Dayım. (Özne)

Dayım ne getirdi? Oyuncak. (Belirtisiz nesne)

2. YER TAMLAYICISI (DOLAYLI TÜMLEÇ)

Yüklemdeki yargının yerini yönünü bildiren ögedir. Yer tamlayıcısı olan sözcük ya da sözcük grubu yükleme yönelme (-a), bulunma (-de) ve ayrılma (-den) eklerinden biriyle bağlanır. Yer tamlayıcısı bu eklerden birini mutlaka taşımalıdır. Yer tamlayıcısını bulmak için yükleme

kime
kimde
kimden

neye
neyde
neyden

nereye
nerede
nereden

soruları sorulur.

Örnekler:

Babam okulda beni gördü.

Gören kim? Babam (Özne)

Babam kimi gördü? Beni (Belirtili nesne)

Babam beni nerede gördü? Okulda (Yer tamlayıcısı)

Bu kalemleri kardeşime aldım.

Alan kim? Ben (Gizli özne)

Ben neyi aldım? Bu kalemleri (Belirtili nesne)

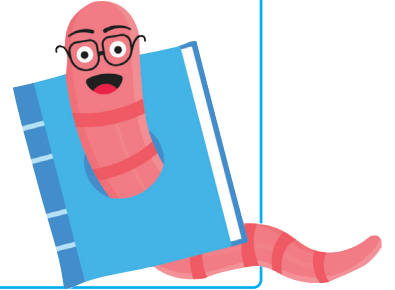
Ben bu kalemleri kime aldım? Kardeşime (Yer tamlayıcısı)

Ablam arabasını geçen yıl Almanya'dan getirdi.

Getiren kim? Ablam (Özne)

Ablam neyi getirdi? Arabasını (Belirtili nesne)

Ablam arabasını nereden getirdi? Almanya'dan (Yer tamlayıcısı)

UYARI:

Yer tamlayıcısı yönelme, bulunma ya da ayrılma hâl eklerinden birini almak zorundadır ancak bu eklerden birini almış sözcük ya da sözcük grupları her zaman yer tamlayıcısı olmaz.

Örnekler:

Sisli havalarda gökyüzüne dikkat ediniz.

Dikkat eden kim? Siz (Gizli özne)

Siz neye dikkat ediniz? Gökyüzüne (Yer tamlayıcısı)

Siz gökyüzüne ne zaman dikkat ediniz? Sisli havalarda (Zarf tamlayıcısı)

Bu cümlede “sisli havalarda” sözcük grubu bulunma hâl eki almasına rağmen yer tamlayıcısı olarak değil zarf tamlayıcısı olarak kullanılmıştır.

Ankara'ya ağabeyimi almaya gidiyoruz. (Bu cümlede “ağabeyimi almaya” sözcük grubu yönelme eki almasına rağmen yer tamlayıcısı olarak değil zarf tamlayıcısı olarak kullanılmıştır.

3. ZARF TAMLAYICISI (ZARF TÜMLECİ)

Zaman, tarz, sebep, miktar, yön, vasıta ve şart bildirerek yüklemi tamamlayan ögeye zarf tamlayıcısı (zarf tümleci) denir. Zarf tamlayıcısını bulmak için yükleme nasıl, ne zaman, ne ile, kiminle, hangi şartlarda, kim tarafından, niçin, ne kadar, hangi yöne gibi sorular sorulur.

Örnekler:

Bu akşam geleceğim.

Gelen kim? Ben (Gizli özne)

Ben ne zaman geleceğim? Bu akşam (Zarf tamlayıcısı)

Okula servisle gidecekmiş.

Giden kim? O (Gizli özne)

O nereye gidecekmiş? Okula (Yer tamlayıcısı)

O okula ne ile gidecekmiş? Servisle (Zarf tamlayıcısı)

CÜMLE DIŞI UNSUR

Cümlelerin herhangi bir yerinde bulunan ancak cümle kuruluşuna dâhil olmayan ve dolaylı olarak cümlelerin anlamına yardımcı olan öğelerdir. Ünlemler, ünlem grupları, hitaplar, bağlama edatları ve cümle kuruluşuna doğrudan dâhil olmayan ara söz ve ara cümleler cümle dışı unsurlardır.

Evet, biz de bu konuda aynı şeyi söyledik.

Gençler, akşam yemeği için hazırlıklara başlayın.

Onu ben aradım fakat ulaşamadım.

Yağmur çok fazla yağdı -bereket versin- kimseye bir zarar vermedi.

AÇIKLAYICI ÖGELER

Herhangi bir ögenin açıklayıcısı olarak cümlede bulunan, cümleden çıkarıldığında cümlelerin anlamında herhangi bir daralmaya yol açmayan, bazen bağımsız olarak da cümleye girebilen sözcük ya da sözcük gruplarına ara söz denir. Ara söz, bir ögenin açıklayıcısı olarak kullanılmışsa açıkladığı ögeden sonra gelir. Bir ögenin açıklayıcısı olarak kullanılmamışsa cümlede bağımsız olarak kullanılır ve cümle dışı unsur olarak kabul edilir.

Örnekler:

Evimi, o mutlu yuvayı, asla unutamadım. (Ara söz nesnenin açıklayıcısı)

Ankara'ya, ülkemizin başkentine, daha önce hiç gelmemiştim.

CÜMLE VURGUSU

1. Fiil Cümlelerinde Vurgu:

☛ Kurallı fiil cümlelerinde vurgu yüklemden önceki ögededir.

Dün Ali okulda camı kırdı. (Nesne vurgulanmış)

Camı dün Ali okulda kırdı. (Yer tamlayıcısı vurgulanmış)

Okulda camı dün Ali kırdı. (Özne vurgulanmış)

Ali camı okulda dün kırdı. (Zarf tamlayıcısı vurgulanmış)

☛ Devrik fiil cümlelerinde yüklem ortadaysa vurgu yüklemden önceki ögede, yüklem başta işe vurgu yüklem üzerindedir.

Görüşüm dün akşam tüm arkadaşlarımla. (Vurgu yüklemde)

Y

Dün akşam görüşüm tüm arkadaşlarımla. (Vurgu zarf tamlayıcısında)

ZT

Y

2. İsim Cümlelerinde Vurgu:

☛ İsim cümlelerinde vurgu her zaman yüklem üzerindedir.

Ali'nin ağabeyi bizim sınıf öğretmenimizdi. (Vurgu yüklemde)

Ö

Y

3. Soru Cümlelerinde Vurgu:

☛ Soru sözcükleri ile kurulan soru cümlelerinde vurgu soru sözcüğü üzerindedir.

Dün Ali'yi nerede gördün? (Yer tamlayıcısı vurgulu)

Dün kimi çarşıda gördün? (Belirtili nesne vurgulu)

Ali'yi çarşıda ne zaman gördün? (Zarf tamlayıcısı vurgulu)

Kim bu işlerin tamamını yapacak? (Özne vurgulu)

☛ Soru edatı “mı, mi” ile oluşturulan soru cümlelerinde vurgu soru edatının bağlı olduğu ögededir.

Annem dün dedemlerde elmalı pasta yaptı mı? (Yüklem vurgulu)

Annem dün dedemlerde elmalı pasta mı yaptı? (Nesne vurgulu)

Annem dün dedemlerde mi elmalı pasta yaptı? (Yer tamlayıcısı vurgulu)

Annem dün mü dedemlerde elmalı pasta yaptı? (Zarf tamlayıcısı vurgulu)

Annem mi dün dedemlerde elmalı pasta yaptı? (Özne vurgulu)

CÜMLENİN ÖGELERİ BULUNURKEN DİKKAT EDİLMESİ GEREKENLER

- ☛ Önce yüklem belirlenir, sonra yükleme çeşitli sorular sorularak öteki ögeler bulunur.
- ☛ Cümledeki söz öbekleri (tamlamalar, bileşik sözcükler, deyimler, ikilemeler, eylemsi grupları, edat grupları...) bölünmez.
- ☛ Ögeleri buldurmaya yönelik sorular, cümle içinde, buldurduğu ögenin yerini tutar.
- ☛ Cümle dışı unsurlar (ünlem ifadeleri ve hitap sözcükleri) öge olarak kabul edilmez.

YÜKLEM

1. Aşağıdaki cümlelerdeki altı çizili yüklemelerin nasıl oluştuklarını örnekteki gibi altlarına yazınız.

1. Onunla dünya turuna çıkmak harika bir şeydi.
sıfat tamlaması
2. Ormanda küçük bir ceylan yavrusu gördüm.
3. İşlerin istediği gibi ilerlemediğini görünce deliye döndü.
4. Kimseyi daha fazla bekleyemeyeceğini fark ettim.
5. Beni en çok güldüren şey çocuğun kaçıyordu.
6. Dizlerine kadar gelen çimenlerin arasında koşuyordu.
7. Uzun boylu, sağlam görünüşlü, güçlü bir adamdı.
8. Alperen, sınıfın en iyi resim yapan öğrencisidir.
9. Bugüne kadar hiçbir yerde rastlamadığı bir şeydi bu.
10. Tatlı bir rüyaydı sanki yaşadıklarımız.
11. Benim de bu sefer şansım döndü.
12. Gün içinde yaşadıklarımızdan sonra yorgun düşmüştük.
13. Akşam yemeğini mum ışığı altında yedik.
14. Ormana bir taş kulübe yaptık.
15. Koridor çocuk sesleriyle doldu bir anda.
16. Çok çalışkan ve yardımsever bir insandı babası.
17. Zafer ve Kamil merdivendeydi.

2. Aşağıdaki cümlelerin yüklemelerini işaretleyip nasıl oluştuklarını altlarına yazınız.

1. Evin kapısının çalındığını duyunca kulak kabarttı.
2. Kadir, düşünceli ve soluk yüzlü bir insandı.
3. Yarışmayı düzenleyen kişi Türkçe öğretmiyordu.
4. İki hastayı da ambulansla sevk ettiler.
5. Fırından aldığım ekmek çıtır çıtırdı.
6. Aldığım sebzeler tezgâhın üstündeydi.
7. Başkan, ziyaretçilerini az önce kabul etti.
8. Kimsenin sözünü dinlemeyen kızgın bir adamdı o.
9. Yabancı bir adamın şapkasıydı bu.
10. Orada bulunanların hiçbiri ona cevap vermedi.
11. Kürsüde konuşan kişi sanığın avukatıydı.
12. Bahçenin ortasındaydı küçük incir ağacı.
13. Jan Valjan, ekmek çaldığı için hapis yatan bir-mahkûmdu.
14. Demirci Kadir otuz yıl önce terk etti köyünü.
15. Ben kimsenin işine karışmayan garip bir insanım.
16. Sonunda suçunu itiraf etti.
17. Yanında getirdiği eşeğini bir ağaca bağladı.

YÜKLEM-ÖZNE

1. Aşağıdaki cümlelerin yüklemelerini işaretleyiniz.

- a. Çocuğun yaptıklarını hayran hayran izliyordu.
- b. Aldığı haber onu allak bullak etmişti.
- c. Onu her zaman takdir ediyorum.
- d. Bir anda yok oldu yüzündeki gülümseme.
- e. Üç kardeş de sofranın başındaydı.
- f. Kayaların dibinde menekşeler boy vermişti.
- g. Bu olay, bugüne kadar görülmemiş bir şeydi.
- h. Etrafını kuşkulu bakışlarla kontrol etti.
- i. Sobanın üstünde kaynayan güğüme baktı bir süre.
- j. Uyandığımda hava karanlıktı.

	CÜMLE	Gerçek özne	Gizli özne	Sözde özne
1.	Törende hayırsever insanlara plaket verildi.			
2.	Çocuk sesleri bize kadar ulaşıyordu.			
3.	Bizi ihtiyar bir adam misafir etti.			
4.	Ne kadar yalvarsam da beni dinlemiyor.			
5.	Yolun yapımı dün tamamlandı.			
6.	Tüm işlerini bitirip gitmişler.			
7.	Minibüs şoförü alındaki terleri siliyordu.			
8.	Dün tüm cadde süslendi.			
9.	Bunları bana bırakır mısın?			

MODEL EĞİTİM YAYINLARI

MODEL EĞİTİM YAYINLARI

3. Aşağıdaki cümlelerin yüklemelerini ve öznelerini örnekteki gibi belirtiniz.

- a. Rasim amca evlerinin önünde durdu.
Özne Yüklem

b. Yaşadıkları odanın tek penceresi bulvara bakıyordu.

c. Evin birinci katında birçok oda ve bir tuvalet vardı.

d. Küçük kız, bez bebekle oynamayı çok seviyordu.

e. Gökyüzünde pırıl pırıl bir mehtap vardı.

f. Çok geniş ve güzel bir bahçeydi burası.

g. Dostunun sözleri çok ağırına gitmişti.

h. Onun yaşama sebebi, gayesi bu küçük çocuktu.

i. Birçok bakkal askıda ekmek uygulaması başlattı.

j. Türkçe öğretmenimizin cevabı hepimizi şaşırttı.

k. Saat kulesinin bulunduğu meydan bugün kalabalıktı.

l. Köpeklerin havlamaları korkutmuştu onu.

m. Çalışmalar geç vakte kadar devam etti.

n. Halil İnalçık, bizim en büyük tarihçilerimizden biridir.

o. Sanatçının son eseri çok beğenildi.

p. Taraftarlar şehir meydanında toplanmaya başladı.

r. Osmanlı, tarihinin en parlak günlerini yaşıyordu.

s. Bu gelenek sonraki zamanlarda da devam etti.

1. Aşağıdaki cümlelerin öznelerini ve yüklemelerini gösteriniz. Öznelerin nasıl olduğunu (gerçek, gizli, sözde) belirtiniz.

- a. Adam bir süre sonra ayağa kalktı.
- b. Yemeğin hazır olduğu söylendi.
- c. Yolcular dinlenme tesisinde çay içiyordu.
- d. Çaresizlik içinde bir bana bir Yusuf'a baktı.
- e. İsterseniz size yardım edebilirim.
- f. Sakin bir tavırla cevap verdi şoför.
- g. Sert bir bakışla kapıdaki adama baktım.
- h. Şairin şiirlerinden birkaç tanesi okundu.
- ı. Şehrin dışındaki bir dinlenme tesisinde durduk.
- i. Sokak hayvanlarının kontrolleri yapıldı.
- j. Sırtındaki çanta onu rahatsız ediyordu.
- k. Şehrin kapıları her gece kapatılıyordu.
- l. Meydanda bir basımevi ve bir kitapçı vardı.
- m. Öğretmen geldiğinde biz sohbet ediyorduk.
- n. Yapılan kazılarda hiçbir şey bulunmadı.
- o. Yeni sınav sistemi bugün açıklanacak.
- ö. Bugünkü görüşmeler çok iyi geçti.
- p. Kendi aralarında konuşup Trabzon'a gittiler.

- r. Yol kenarına bir alışveriş merkezi yapıldı.
- s. Kendine yeni bir forma aldı.
- t. Tüm sokak rengârenk boyandı.
- u. Bir bardak su daha içtim.
- ü. Köyümüz sahil kenarında şirin bir köydür.
- v. Bu aralar çok sessizsin.
- y. Ulaşım ücretlerinin artırıldığı duyuruldu.
- z. Ormanlar insanların oksijen kaynağıdır.

2. Aşağıdaki cümlelerdeki altı çizili ögelerin türlerini altlarına yazınız.

- a. Sanayiciler sorunlarını Başbakan'a anlattı.
- b. Tez yayıldı haber insanlara.
- c. Hikâyenin bu kısmını kimse anlamamıştı.
- d. Günlerce onu aradım İstanbul'da.
- e. Babam İstanbul'a 1978'de trenle gitmiş.
- f. Yemek vakti herkes evin avlusunda toplandı.
- g. Annem evdeki çocukları az önce dışarı çıkardı.
- h. Evimiz sokağın alt başındaydı.
- i. Kasabanın elektrikleri saat on ikide kesildi.

3. Aşağıdaki cümleleri ögelerine ayırınız.

- Tüm evlerin ışıkları bir anda kesilmişti.
- Bu saatte ortalıkta kimsecikler olmazdı.
- Onunla tanıştığımız yıl ben üniversite sınavına girecektim.
- Babam maaşını alınca eve meyve poşetleriyle gelirdi.
- Sur dibindeki mağara bana korku verirdi.
- Geceleri tek başıma o yolu yürürdüm.
- Küçük bir çocuk büfenin önünde durdu bir süre.
- Yanıdakilerin hiçbiri onun anlattıklarına inanmamıştı.
- Bu anlattıklarımı kimseye söyleme.
- Şarkı söyleyen adam birden aşağı indi.
- Üzerinde yeşil bir elbise ve kırmızı bir ayakkabı vardı.
- Bünyamin'in geldiğini bize babası söylemişti.
- Sabah namazında hepimiz köyün camisinde toplandık.
- Turist kadın bize bir şeyler anlatmaya çalışıyordu.

MODEL EĞİTİM YAYINLARI

MODEL EĞİTİM YAYINLARI

4. Aşağıdaki cümlelerdeki vurgulu ögelerin altlarını çizip hangi öge olduklarını yazınız.

- Artık günümüzde eski dostluklar kalmadı.
- Öğretmenimiz ilk derste dersin nasıl işleneceğini anlattı.
- Bir gün ortalıktan ansızın kayboldu.
- Beş senedir ondan kimse haber alamıyor.
- Kemal Bey durumu ailesine anlattı.
- Denizli denince aklıma hep çocukluk anılarım gelir.
- Bir gün mahallede arkadaşlarla oynuyorduk.
- Adının Burak olduğunu sonradan öğrendiğimiz çocuğu çağırdık.
- Annem, apartmanımıza yeni taşınan komşulara yemek götürdü.
- Akşam yemeğini yedikten sonra yola çıktık.
- Kıyafetlerimizi değiştirip deniz kenarına indik.
- Sabaha karşı bir kumsalda uyandım.
- Biraz sonra babam da yanımıza geldi.
- Neden böyle söylediğini anlamadım.
- Bizi de çarşıya götürecekmiş.

1. Aşağıdaki cümlelerde yüklemi doğru gösterilenlerin başına (D) yanlış gösterilenlerin başına (Y) koyunuz. (8x2=16 puan)

- () Sonbahar mevsimi hüzün mevsimidir.
- () Üniversitede okurken bana çok yardımcı oldu.
- () İnsanın en rahat yapabileceği iş sevdiği iştir.
- () Bu hafta sonunda Ali'nin köyündeydik.
- () Vatanı için kendini feda eden yiğit bir insandı.
- () Gün boyunca küçük kardeşime göz kulak oldum.
- () Tüm istediklerini alacak değilim.
- () Her zaman çalışmayı seven bir öğrenciydi.

3. Aşağıda öğelerine ayrılmış cümlelerin altına hangi öge olduklarını yazınız. (7x2=14 puan)

- ☛ Hayvanların yaşamı / her zaman / ilgimi çekmiştir.
- ☛ Annesi, / bunları söyledikten sonra / dışarıya / çıktı.
- ☛ Küçük çocuğun gözleri / birden / parladı.
- ☛ Her ders yılı sonunda / birçok anne, baba ve çocuk / kaygılanır.
- ☛ Dükkanın önünde / iki arkadaş / bir süre / beklediler.
- ☛ Ufak tefek eşyalar satan bu yoksul adamı / kimse / rahatsız etmiyordu.
- ☛ Mağazada çalışan insanların hepsi / güler yüzlüydü.

2. Aşağıdaki cümlelerin temel öğelerini (yüklem-özne) gösteriniz. (7x2=14 puan)

- a. Baharda köye gelenler önce evlerini temizliyorlar.
- b. Yalnız başıma yaşamak bana göre değil.
- c. Kardeşim bu sene kazandı üniversiteyi.
- d. Takım kaptanımızın sözleri hepimizi ateşledi.
- e. Akşam, şairler ve yazarlar için ilham kaynağıdır.
- f. Gemi denizin üstünde süzülerek yol alıyordu.
- g. Şehrin gürültüsü yıldan yıla artıyor.

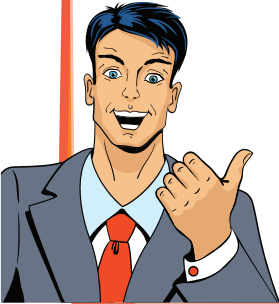
4. Aşağıdaki cümlelerdeki soruların hangi öğeyi buldurmaya yönelik olduklarını altlarına yazınız. (7x2=14 puan)

- a. Bu akşam sana ne alayım?
- b. Tatilde nereleri gezdiniz?
- c. Proje ödevini kiminle yapmak istersin?
- d. Ne bakıyorsun bana öyle?
- e. Bu aletin nasıl çalıştığını biliyor musun?
- f. Verdiğin sözü ne zaman yerine getireceksin?
- g. Kim bu konuda bana yardımcı olur?

5. Aşağıdaki cümleleri ögelerine ayırın.
(10x2=20 puan)

- Çocukların kişisel gelişimlerini anne babaları kontrol etmelidir.
- Nasrettin Hoca bir gün eşeğine ters biner.
- Bir süre sonra aramızda soğukluk kalmadı.
- Muhtar ve birkaç genç, köydeki okulu boyuyorlardı.
- Dil, her türlü eğitimin ve bütün bilimlerin vazgeçilmez parçasıdır.
- İnsanların tek başına bırakıldığı bençil ve hoyrat bir dünyada yaşıyoruz.
- Almanya'da yaşayan vatandaşlarımız en çok komşusuzluktan yakınıyor.
- Yıllar önce birkaç arkadaş bana güzel bir sürpriz hazırlamıştı.
- Her yenileşme hareketinin başarısı eğitim alanındaki ilerlemelere bağlıdır.
- Günümüzde eskisi gibi dostluklar kalmadı.

MODEL EĞİTİM YAYINLARI

MODEL EĞİTİM YAYINLARI

6. Aşağıdaki cümlelerdeki ara sözlerin hangi ögelerin açıklayıcısı olduklarını altlarına yazınız.
(6x2=12 puan)

- Benim doğduğum yılda, 1991'de, büyük bir deprem olmuş.
- Bayramda doğduğum topraklara, Polatlı'ya, gitmeyi planlıyorum.
- Bu yayla, Ayder, beni her zaman çok etkilemiştir.
- En çok saygı gösterdiği insanı, dedesini, geçen sene kaybetmişti.
- Gece yarısında, saat on ikide, ancak varabildim eve.
- En iyi arkadaşıyla, Zehra'yla, aynı mahallede oturuyorlardı.

7. Aşağıdaki cümlelerdeki altı çizili sözcük ve sözcük gruplarının altlarına hangi öge olduklarını yazınız. (5x2=10 puan)

- Çocuk, kaplumbağanın kabuğuna bakıyordu.
- Dışarıdan gelen sesleri dinledik bir müddet.
- Sabah, günün en güzel vaktidir.
- Yemek masasını dün akşam hazırlamıştık.
- Hüzünlü bir şarkıydı bizim hikâyemiz.

1. Aşağıdaki cümlemin yüklemimi altını çizerek gösteriniz.

İnsanların hayatları boyunca yaptıkları, yapmak istediklerinin yarısıdır.

Cevabınızı bu alana okunaklı ve anlaşılır bir şekilde yazınız.

2. Aşağıdaki kutuya sadece özne ve yüklemden oluşan bir cümle yazınız.

Cevabınızı bu alana okunaklı ve anlaşılır bir şekilde yazınız.

3. Aşağıdaki cümleyi eğik çizgiyle (/) ögelerine ayırınız.

Zinde kalmak için her sabah evin karşısındaki parkta koşuyorum.

Cevabınızı bu alana okunaklı ve anlaşılır bir şekilde yazınız.

4. Aşağıdaki kutuya “özne-zarf tümleci-dolaylı tümleç-yüklem” sırasıyla kurulmuş bir cümle yazınız.

Cevabınızı bu alana okunaklı ve anlaşılır bir şekilde yazınız.

5. Aşağıdaki cümlelerde zarf tümleçlerinin altını çiziniz.

- › Soruları çok hızlı çözüyor.
- › Dün akşam iş dönüşü onunla karşılaştık.
- › Haftaya pazar birlikte pikniğe gidelim.
- › Çayı demleyince bana haber ver.

Cevabınızı bu alana okunaklı ve anlaşılır bir şekilde yazınız.

6. “Yıllardır emek emek biriktirdiğim paraları bir çırpıda harcamışsın.” Bu cümlemin nesnesini aşağıdaki boşluğa yazınız.

Cevabınızı bu alana okunaklı ve anlaşılır bir şekilde yazınız.

7. Aşağıdaki cümleyi ögeleri “nesne - özne - yüklem ve yer tamlayıcısı” olacak şekilde yeniden yazınız.

Annem ve babam kardeşimi doktora götürecekler.

Cevabınızı bu alana okunaklı ve anlaşılır bir şekilde yazınız.

8. Aşağıdaki atasözlerinin öznelerini altlarındaki boşluklara yazınız.

Mart kapıdan baktırır, kazma kürek yaktırır.

Öznesi:

El elin eşeğini türkü çağırarak arar.

Öznesi:

Emanet eşeğin yuları gevşek olur.

Öznesi:

Derdini söylemeyen derman bulamaz.

Öznesi:

Cevabınızı bu alana okunaklı ve anlaşılır bir şekilde yazınız.

9. Aşağıdaki cümlede yer alan boşluğa cümlemin anlamına uygun bir dolaylı tümleç yerleştiriniz.

Uzun zamandır aradığım kitap duruyordu.

Cevabınızı bu alana okunaklı ve anlaşılır bir şekilde yazınız.

10. Aşağıdaki cümlelerde her bir ögenin altını çizip hangi öge olduğunu altlarına yazınız.

- › Dün akşam iş dönüşü onunla karşılaştık.
- › Haftaya pazar birlikte pikniğe gidelim.

Cevabınızı bu alana okunaklı ve anlaşılır bir şekilde yazınız.

11. Aşağıdaki cümlelere altı çizili ögeyi bulduracak sorular sorunuz.

- › Planlı çalışınca dersler kolay geliyor.
- › Keloğlan bir gün padişahın huzuruna çıkar.

Cevabınızı bu alana okunaklı ve anlaşılır bir şekilde yazınız.

12. Aşağıdaki kutuya sadece nesne ve yüklemden oluşan bir cümle yazınız.

Cevabınızı bu alana okunaklı ve anlaşılır bir şekilde yazınız.

13. Sude, kitap okurken not alıyordu.

Bu cümleye ögeleri “özne-zarf tümleci-dolaylı tümleç-yüklem” olacak şekilde bir öge ekleyiniz.

Cevabınızı bu alana okunaklı ve anlaşılır bir şekilde yazınız.

14. Aşağıdaki cümlelerin ögelerini bulunuz.

Okçuluk, Türk tarihinde önemli bir spordur.

Yüklem:

Özne:

Nesne:

Dolaylı Tümleç:

Zarf Tümleci:

Cevabınızı bu alana okunaklı ve anlaşılır bir şekilde yazınız.

Yorgunluktan televizyonun karşısında uyuya kalmışım.

Yüklem:

Özne:

Nesne:

Dolaylı Tümleç:

Zarf Tümleci:

Cevabınızı bu alana okunaklı ve anlaşılır bir şekilde yazınız.

**1. Aşağıdaki altı çizili sözcüklerden hangisi cümle-
nin öznesi değildir?**

- A) Dün izlediği filmi herkese anlattı.
B) Deniz kıyısındaki fener yolunu kaybedenlere reh-
berlik ediyordu.
C) Yaşlı kadının elinde eski bir baston vardı.
D) Bilgisayarının tuşlarından bazıları yıpranmıştı.

**2. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde vurgu zaman
kavramının üzerindedir?**

- A) Son siparişleri paketledikten sonra yola koyuldu.
B) Biraz sonra baş ağrısı birdenbire kesildi.
C) Bir süre gürge ağaçlarını seyretti.
D) Gördüğü rüyayı annesine de anlattı.

**3. Aşağıdaki cümlelerden hangisi yalnız özne ve
yüklemden oluşmuştur?**

- A) Bir eski şarkı dolar kulaklarına.
B) Bir eski şarkıyı hatırlarsın ansızın.
C) Boğaziçi durur yılların gölgesinde.
D) Uzanır bir gemi.

**4. Öğretmen, bir sabah karşı köyün muhtarına ha-
ber gönderdi.**

Yukarıdaki cümlede vurgulanan öge hangisidir?

- A) Özne B) Zarf tamlayıcısı
C) Yer tamlayıcısı D) Belirtisiz nesne

**5. Sabri Bey yer yer kırlaşmış saçlarını eliyle dü-
zeltti.**

**Altı çizili sözcük grubu bu cümlede hangi öge-
sidir?**

- A) Özne B) Belirtili nesne
C) Yer tamlayıcısı D) Zarf tamlayıcısı

**6. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili bölüm
cümlede farklı bir ögedir?**

- A) Sabah rüzgârı tatlı tatlı esiyordu.
B) Bir süre martı seslerini dinledi sessizce.
C) Sokak satıcısının sesi evin içine kadar geliyordu.
D) Masanın üstünde yarım bıraktığı kitabı duruyordu.

7. Bazen ayak sesleri duyarım dört yanımda.

**Bu cümlede ögeleri aşağıdakilerin hangisinde
sırasıyla doğru olarak verilmiştir?**

- A) Zarf tamlayıcısı, özne, yüklem, dolaylı tümleş
B) Özne, belirtili nesne, yüklem, zarf tamlayıcısı
C) Zarf tamlayıcısı, belirtisiz nesne, yüklem, dolaylı tümleş
D) Dolaylı tümleş, belirtisiz nesne, yüklem, özne

**8. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde belirtisiz nesne
kullanılmıştır?**

- A) Bendeki kitap merakı ilkokul yıllarında başladı.
B) İlk zamanlar çizgi romanları okumayı severdim.
C) Öğretmenimiz bu konuda bizi hep teşvik ederdi.
D) Hatta bana doğum günümde bir kitap hediye etti

9. Ezan sesini duyan köylüler içeriye girdi.

**Aşağıdakilerden hangisi bu cümle ile aynı öge
dizilişine sahiptir?**

- A) Arkadaşlarla dere kenarında yürüyorduk.
B) Şehrin kalabalığı ve gürültüsü bize ağır geldi.
C) Son gün hepimiz birbirimizle vedalaştık.
D) Babam ve arkadaşları yukarı çıktı.

**10. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde altı çizili bölüm
cümlede farklı bir ögedir?**

- A) Şehrin trafiği ve gürültüsünü hiç sevmiyorum.
B) Tarihi hikâyeleri okumak en büyük zevkimdir.
C) Dilara büyüklerine her zaman saygılı davranır.
D) Yan dairedaki komşularımız her zaman komşu-
luk haklarına dikkat eder.

11. "Türk milleti her zaman mazlumlara kucak açar." cümlesinin ögeleri aşağıdakilerin hangisinde doğru sıralanmıştır?

- A) Özne - zarf tamlayıcısı - yer tamlayıcısı - belirtisiz nesne - yüklem
- B) Özne - zarf tamlayıcısı - yüklem
- C) Özne - zarf tamlayıcısı - yer tamlayıcısı - yüklem
- D) Belirtisiz nesne - zarf tamlayıcısı - yer tamlayıcısı - yüklem

12. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde belirtisiz nesne vardır?

- A) Anne babalar çocuklarının iyi bir iş sahibi olmasını ister.
- B) Köyün ileri gelenleri köyde huzursuzluk çıkaran gençlere nasihat etti.
- C) Beni yolda beklediğini geç fark ettim.
- D) Komşularımız iftarda sokağımızdaki yaşlı insanlara yemek götürdü.

13. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde özne vurgulanmıştır?

- A) Türkçe kitabındaki etkinlikleri bu sabah bitirdim.
- B) Ekrem Bey bir süre hastanede yattıktan sonra dün eve geldi.
- C) Dün akşam fırtınadan mahallemizdeki elektrik direği devrildi.
- D) Köşe başındaki simitçi simitlerini tezgâha yerleştiriyordu.

14. Babamın iş arkadaşları dün akşam bizde toplandı. Bu cümlede aşağıdaki ögelerden hangisi yoktur?

- A) Özne
- B) Zarf tamlayıcısı
- C) Yer tamlayıcısı
- D) Belirtisiz nesne

15. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde ara söz, belirtili nesnenin açıklayıcısı olarak kullanılmıştır?

- A) Bengisu, sınıfın en hanımefendi öğrencisi, "ki"lerin yazımıyla ilgili soruyu doğru yaptı.
- B) En sevdiği ders, Türkçe dersi, az sonra başlayacak.
- C) Yarın akşam memlekete, Tokat'a, gideceğim.
- D) Köyümü, doğduğum yeri, çok özledim.

16. Gidiyorum gurbeti gönlümde duya duya Ulukışla yolundan Orta Anadolu'ya

Bu şiirde aşağıdaki ögelerden hangisi yoktur?

- A) Özne
- B) Zarf tamlayıcısı
- C) Yer tamlayıcısı
- D) Yüklem

17. Okudukça kendimi daha çok kaptırıyorum kitabı.

Yukarıdaki altı çizili söz, cümlelerin hangi ögesidir?

- A) Özne
- B) Belirtili nesne
- C) Yer tamlayıcısı
- D) Belirtisiz nesne

18. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde belirtili nesne vurgulanmıştır?

- A) Dünkü düğünde eski komşularımızla karşılaştık.
- B) Küresel ısınma kutuplardaki hayvanları zor durumda bırakıyor.
- C) Başarı, insanları daha çok çalışmaya teşvik eder.
- D) Belediye görevlileri sokakları her gün aynı saatte temizliyor.

19. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde farklı bir öge vurgulanmıştır?

- A) Mutlu, iki çocuğu olduktan sonra dışarı fazla çıkmıyor.
- B) Şakalaşırken çocuğun kulağı kanadı.
- C) Mahalle sakinleri son günlerdeki elektrik kesintisinden çok şikâyet ediyordu.
- D) Tavan arasındaki eski eşyaların hepsini aşağı indirdik.

20. Aşağıdaki cümlelerin hangisinde öge sayısı en fazladır?

- A) Derin duygu ve hayallerin sözcüsüydü o.
- B) Uzun ince bir yoldayım.
- C) Ders çalışmak için aldığım kitapları ve yaprak testleri unuttum.
- D) Mustafa kendine bir tane gömlek almış.

CEVAP ANAHTARI

1	A
2	A
3	D
4	C
5	B
6	A
7	A
8	D
9	B
10	A
11	C
12	D
13	C
14	D
15	D
16	A
17	C
18	B
19	B
20	D